

COORDONATE GENERALE ALE MUZICII BIZANTINE GENERAL COORDONATES OF BYZANTINE MUSIC

Alin - Ionel IBĂNESCU

Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad
Aurel Vlaicu University of Arad
ibanescualin@yahoo.com

REZUMAT

Articolul își propune să detalieze anumite aspecte generale ale muzicii bizantine legate de terminologie muzicologică corectă, de istorie și de răspândire geografică a acestui gen, evidențiind modul în care cercetarea muzicologică românească privește aceste problematici.

CUVINTE CHEIE

Muzică bizantină; Terminologie bizantină; Muzica bizantină în România;

Denumirile de Imperiu Bizantin, Muzică Bizantină, precum și Arta Bizantină, nu provine din auto-denumirea acestui popor răsăritean al Imperiului Roman, ci provine de la termenul *Byzanthium* și care a fost atribuit de către intelectuali, după localitatea istorică a cărei capitală, Constantinopol, a fost fondată de Sfântul Împărat și cel mai întocmai cu Apostolii, Constantin cel Mare (Wellesz, 1962: 1). Mai mult de atât, celor pe care noi îi numim astăzi *bizantini*, nu le-ar fi fost cunoscută nici denumirea de Imperiul Roman de Răsărit, ei identificându-se până în 1457 d. Hr., adică momentul dispariției acestui imperiu, cu denumirea de romani sau chiar romei

ABSTRACT

This article aims to detail certain general aspects of Byzantine music related to correctly used musicological terminology, history and geographical spread of this genre, highlighting the way in which Romanian musicological research addresses these issues.

KEY WORDS

Byzantine music; Byzantine terminology; Byzantine music in Romania;

The names of Byzantine Empire, Byzantine Music, and Byzantine Art, does not come from the self-name of this eastern people of the Roman Empire, but comes from the term *Byzanthium* and which was attributed by intellectuals, after the historic town whose capital, Constantinople, it was founded by the Holy Emperor and most exactly with the Apostles, Constantine the Great (Wellesz, 1962: 1). Moreover, those we call today *Byzantines* would not have known the name of the Eastern Roman Empire, they identified until 1457 AD, ie the time of the disappearance of this empire, with the name of Romans or

(*Ρωμαίοι*), simpli cetățeni ai Imperiului Roman. Denumeau patria lor, Imperiul Roman sau Romania (*Ρωμανία*), considerându-și împăratul, ca „împărat legitim al întregului Imperiu Roman” (Delvoye, 1976: 22)

Pentru a putea descrie muzica bizantină este necesar a prezenta mai întâi elementele istorice ale Imperiului Bizantin, care au favorizat apariția și mai apoi evoluția muzicii bizantine. Așadar, întorcându-ne câteva secole, la începuturile creștinismului, înainte ca acest imperiu să fie fondat, vedem că Imperiul Roman, având capitala la Roma, era foarte extins, încât înconjura Marea Mediterană, rebotezând-o oarecum *Marea Nostrum*, adică Marea Noastră. Dar Imperiul mai avea între teritoriile sale, și mare parte din Asia Mică și nordul Africii.

Vedem astfel, că Imperiul cuprindea multe popoare, dar cele mai avansate dintre culturi erau, cultura greacă, predo-minantă în est, precum și cultura latină, existentă în vestul imperiului. Aceste culturi aveau o concurențialitate mare, mai ales faptul de a nu își pierde identitatea în dauna celeilalte, Imperiul Roman, fiind o dualitate culturală. Dar Sfântul Constantin cel Mare, a jucat un rol imens în această dispută dintre elenism și latinism.

Astfel, în anul 325 d. Hr. capitala este mutată de către Sfântul Constantin, de la Roma, pe vechea așezare a orașului grecesc Byzantium, poziție mai centrală decât Roma, aflându-se la granița dintre Asia și Europa, aici construindu-se orașul care va purta chiar numele celui care l-a fondat și anume Constantinopol și care a fost inaugurat în anul 330 la 11 mai. (Rămureanu, 2004: 110 – 111)

even Roma (*Ρωμαίοι*), simple citizens of the Roman Empire. They called their homeland, the Roman Empire or Romania (*Ρωμανία*), considering their emperor as the “legitimate emperor of the entire Roman Empire” (Delvoye, 1976: 22)

In order to be able to describe Byzantine music, it is necessary to first present the historical elements of the Byzantine Empire, which favored the emergence and later the evolution of Byzantine music. So, going back a few centuries, to the beginnings of Christianity, before this empire was founded, we see that the Roman Empire, with its capital in Rome, was so large that it surrounded the Mediterranean Sea, renaming it somewhat the Nostrum Sea, meaning Our Sea. But the Empire still had between its territories, and much of Asia Minor and North Africa.

Thus, we see that the Empire included many peoples, but the most advanced of the cultures were the Greek culture, predominant in the east, as well as the Latin culture, existing in the west of the empire. These cultures had a high competitiveness, especially the fact of not losing their identity to the detriment of the other, the Roman Empire, being a cultural duality. But St. Constantine the Great played a huge role in this dispute between Hellenism and Latinism.

Thus, in 325 AD, the capital was moved by St. Constantine, from Rome, on the ancient settlement of the Greek city of Byzantium, a more central position than Rome, located on the border between Asia and Europe, where the city was built. which will bear the very name of the one who founded it, namely Constantinople and which was inaugurated in 330 on 11 May. (Rămureanu, 2004: 110 - 111)

Mutarea capitalei de la Roma la Constantinopol a avut un scop militar, tocmai pentru a avea un mai bun control al teritoriului stăpânit; aceasta fiind desigur, numai o decizie reformatoare din timpul domniei lui și care nu avea un precedent în istoria Imperiului Roman. Altă decizie importantă, a fost luată în anul 313 d. Hr. când Sfântul Constantin a emis un edict la Mediolanum, care garanta dreptul de avea liberă existență oricărei religii ale imperiului. Această decizie a fost luată tocmai pentru a favoriza creștinismul, care din acest moment a început să prospere, devenind una dintre cele mai importante religii ale imperiului și cu toate că s-a botezat abia la sfârșitul vieții, Împăratul nu arata doar toleranță creștinilor, ci chiar o grijă deosebită (Muntean, 2004: 113). Vedem că nu după foarte mult timp, datorită controverselor din vremea respectivă, Sfântul Constantin este nevoit să convoace primul Sinod Ecumenic, ținut la Niceea, prin care a fost reafirmată, dar și fixată într-un cadru însemnat, doctrina hristologică și totodată a fost organizată viața bisericească, iar printre altele s-a stabilit data Paștilor, calculându-se în conformitate cu prevederile Sinodului (Muntean, 2004: 114). Deși capitala a fost mutată la Constantinopol, iar acest lucru reprezenta actul fondator al noului imperiu, totuși în mod oficial el începe să existe din anul 395, când înainte de moarte, Împăratul Teodosie, divizează imperiul, în grec și latin, componenta greacă revenindu-i lui Arcadiu, iar componenta latină lui Honoriu, adică celor doi fii ai săi. (Rămureanu, 2004: 117)

The relocation of the capital from Rome to Constantinople had a military purpose, precisely in order to have a better control of the conquered territory; this being, of course, only a reforming decision during his reign and which had no precedent in the history of the Roman Empire. Another important decision was taken in 313 AD when St. Constantine issued an edict to Mediolanum, which guaranteed the right to free existence of any religion of the empire. This decision was made precisely to favor Christianity, which from this moment began to prosper, becoming one of the most important religions of the empire and although he was baptized only at the end of his life, the Emperor showed not only tolerance of Christians, but even a special care (Muntean, 2004: 113). We see that not long after, due to the controversies of that time, St. Constantine is forced to convene the first Ecumenical Council, held in Nicaea, which reaffirmed and fixed in a significant framework, the Christological doctrine and was organized church life, and among others the date of Easter was established, calculated in accordance with the establishments of the Synod (Muntean, 2004: 114). Although the capital was moved to Constantinople, and this was the founding act of the new empire, it officially began to exist in 395, when before his death, Emperor Theodosius, divided the empire into Greek and Latin, the Greek component returning and to Arcadius, and the Latin component to Honorius, that is, to his two sons. (Rămureanu, 2004: 117)

Așadar, ambele imperii doreau să își asume titlul deplin de Imperiu Roman, căci grecii invocau Noua Romă, Constantinopolul, un demers legitim realizat de Imperatorul Roman în funcție, iar latinii, pe cealaltă parte invocau vechea capitală Roma. Faptul că în anul 476 Imperiul Roman de Apus, sub presiunea migratorilor a dispărut, conferă Basileului Bizantin, titlul de descendent îndreptățit al Imperiului Roman, dar arată și faptul că această luptă pentru supremație se va duce pe partea religioasă, totodată mărindu-se și distanța dintre Constantinopol și Roma, până când în anul 1054 se va „încununa” cu verdictul oficial al acestei perioade de distanțare, creștinismul devenind Ortodox și Catolic (Rămureanu, 2004: 118).

Imperiul Bizantin, a fost fondat deci în anul 325, *de facto*, de către Sfântul Constantin cel Mare, prin transferarea capitalei de la Roma la Constantinopol, adică dintr-o jurisdicție latină într-o jurisdicție greacă, respectiv în anul 395, *de jure*, de către unul dintre urmașii lui Constantin cel Mare, Împăratul Teodosie și anume prin faptul că înainte de moartea sa, a divizat componentele imperiului, în grec și latin, dar cu toate acestea nu putem vorbi de existența acestui imperiu doar din 395, căci lumea elenă convertită la creștinism, a cunoscut o perioadă înfloritoare chiar de la începutul Constantinopolului.

Astfel, înțelegând contextul istoric Bizantin, putem afirma cu tărie că **Muzica Bizantină** reprezintă muzica etalon a Bisericii Ortodoxe, căci prin ea înțelegem cântarea bisericească de

Therefore, both empires wanted to assume the full title of Roman Empire, because the Greeks invoked the New Rome, Constantinople, a legitimate step taken by the incumbent Roman Emperor, and the Latins, on the other hand, invoked the old capital Rome. The fact that in 476 the Western Roman Empire, under the pressure of migrants disappeared, gives the Byzantine Basil the title of entitled descendant of the Roman Empire, but also shows that this struggle for supremacy will go on the religious side, while increasing the distance between Constantinople and Rome, until in 1054 it will be "crowned" with the official verdict of this period of distance, Christianity becoming Orthodox and Catholic (Rămureanu, 2004: 118).

The Byzantine Empire was thus founded in 325, *de facto*, by St. Constantine the Great, by transferring the capital from Rome to Constantinople, ie from a Latin jurisdiction to a Greek jurisdiction, respectively in 395, *de jure*, by one of the successors of Constantine the Great, Emperor Theodosius, namely that before his death, he divided the components of the empire into Greek and Latin, but nevertheless we can not speak of the existence of this empire only since 395, because the Greek world converted to Christianity, it experienced a flourishing period right from the beginning of Constantinople.

Thus, understanding the Byzantine historical context, we can strongly say that **Byzantine music** is the standard music of the Orthodox Church, because through it we

tip oriental care se practica în Bizanț, și aproape în tot Imperiul Bizantin, adăugându-se acesteia, metodele ceremoniale în cinstea împăratului, a familiei împăratului, precum și în cinstea unor reprezentanți de seamă ai Bisericii Ortodoxe, care erau interpretate de un grup remarcabil.

Deși este recunoscută ca muzica Bisericii Ortodoxe, totuși muzica bizantină reprezintă o realitatea muzicologică mult mai amplă, incluzând chiar genuri ale muzicii laice; astfel denumirea ei completă ar putea fi „muzica bisericească și laică din Imperiul Roman de Răsărit” (Moldoveanu, 2010: 10).

Muzica această își are originile în începutul creștinismului, urmând ca mai apoi din secolul III să se dezvolte spre forma cunoscută astăzi de noi, desigur această dezvoltare venind atât în urma încetării prigoanelor din Biserică, cât și a progresului cultural al vremii. Creștinii au dezvoltat această muzică, mai degrabă pe tradiția sinagogii iudaice și a influențelor de tip sirian, decât pe tradiția muzicii Greciei antice, care până în 604, la reforma Papei Grigorie cel Mare, reprezenta unica muzică a creștinătății, practică atât în orient cât și în occident (Kindl 2007: 43), iar în contemporaneitate este considerată ca tezaur aparținând exclusiv ortodoxiei eleniste, dar și a comunităților care sunt într-o legătură strânsă cu acesta, cum este de pildă și cazul unor teritorii ale României. Faptul că muzica bizantină de cele mai multe ori este redusă la o anumită comunitate religioasă, nu poate umbri un lucru demonstrat istoriografic, și anume

understand the oriental church singing practiced in Byzantium, and almost throughout the Byzantine Empire, adding to it the ceremonial methods. in honor of the emperor, the emperor's family, as well as in honor of prominent representatives of the Orthodox Church, who were performed by a remarkable group.

Although it is recognized as the music of the Orthodox Church, Byzantine music is a much broader musicological reality, including even genres of secular music; thus its full name could be “church and secular music from the Eastern Roman Empire” (Moldoveanu, 2010: 10).

This music has its origins in the beginning of Christianity, and later in the third century it developed towards the form known to us today, of course this development came both after the cessation of the persecutions in the Church and the cultural progress of the time. Christians developed this music, rather in the tradition of the Jewish synagogue and Syrian influences, than in the tradition of the music of ancient Greece, which until 604, at the reform of Pope Gregory the Great, was the only music of Christendom, practiced both in the East and in the West (Kindl 2007: 43), and today it is considered a treasure belonging exclusively to Hellenistic Orthodoxy, but also to communities that are in close connection with it, as is the case of some Romanian territories. The fact that Byzantine music is often reduced to a certain religious community, can not overshadow a thing demonstrated historically, namely that it is the basis for the

că se află la baza dezvoltării muzicii religioase, muzicii creștine de la început și până acum.

În zilele noastre, muzica bizantină răsună aproape în toate continentele, din Mexic în Australia, din America de Sud în Japonia, în Africa - fosta Patriarhie a Alexandriei, în Orientul Mijlociu - fosta Patriarhie a Antiohiei, Israel - fosta Patriarhie a Ierusalimului și mai ales în țările preponderent Ortodoxe și anume, Biserica Ortodoxă a Greciei, Bulgariei, Turciei, Serbiei, Macedoniei, Albaniei, în Biserica Ortodoxă din România (preponderent în Moldova și *Regat*, dar pe alocuri și în Transilvania și Banat) (Popescu-Pasărea, 1939: 597), și chiar în bisericile din diaspora fiecărei diviziuni teritoriale.

Muzica Bizantină, arta care a înzestrat Biserica Ortodoxă cu sfinți imnografi (poeți) și melozi (compozitori), a rămas statornică principiului autentic artistic al creștinismului de spiritualizare a omului, fundamentându-se pe „biruința duhului asupra cărnii” (Romani 8:13), deci pe idealul creștin absolut, desăvârșirea. Această muzică a fost privită cu multă grijă de-a lungul vremii, de către teologii și clerul ortodox, acordându-i-se un rol extrem de important în cultul Bisericii Ortodoxe, care este în cea mai mare măsură cântat, deoarece ajută la îndumnezeirea omului, prin eliberarea de patimi și afecte (David, 1939: 21), iar în acest sens afirmă și Sfântul Ioan Gură de Aur: „*nimic nu reușește să înalțe într-atât sufletul, să îl înaripeze, să îl ridice deasupra pământului, să îl desfacă de legăturile trupului ca o melodie vocală sau ca o cântare inspirată*” (Vintilescu, 1937: 215)

development of religious music, Christian music from the beginning until now.

Nowadays, Byzantine music resonates in almost every continent, from Mexico to Australia, from South America to Japan, in Africa - the former Patriarchate of Alexandria, in the Middle East - the former Patriarchate of Antioch, Israel - the former Patriarchate of Jerusalem and especially in the predominantly Orthodox countries, namely, the Orthodox Church of Greece, Bulgaria, Turkey, Serbia, Macedonia, Albania, in the Romanian Orthodox Church (mainly in Moldova and the *Old Kingdom*, but in some places in Transylvania and Banat) (Popescu-Pasărea, 1939: 597), and even in the churches in the diaspora of each territorial division.

Byzantine music, the art that endowed the Orthodox Church with holy hymnographers (poets) and melodies (composers), remained steadfast to the authentic artistic principle of Christianity of spiritualizing man, based on "the victory of the spirit over the flesh" (Romans 8:13), so on the absolute Christian ideal, perfection. This music has been watched with great care over time by theologians and the Orthodox clergy, giving it an extremely important role in the worship of the Orthodox Church, which is mostly sung because it helps to deify man. , by releasing passions and affections (David, 1939: 21), and in this sense St. John Chrysostom also states: "it unties him from the bonds of the body like a vocal melody or an inspired song" (Vintilescu, 1937: 215)

Prin studierea acestui gen muzical, se pot observa trei particularități foarte importante și anume:

1. Sistemul de intonație. Acesta este diferit față de sistemul tonal funcțional din Apus, căci sistemul de categorizare a distanțelor dintre două sunete succesive este diferit, bazându-se pe mai multe tipuri de relație: *ton mic* – echivalent cu semitonul din sistemul tonal funcțional, dar și *ton mediu* și *ton mare*. Prin aceasta, se creează unele intervale care nu se găsesc în sistemul tonal funcțional, și care de multe ori ar putea da impresia că sunt false și complet străine de muzicalitate.

2. Sistemul semiografic. Acesta a existat dinaintea notației *guidonice*, cunoscând propria evoluție, care nu se bazează pe redarea înălțimilor, ci se bazează mai vârtuos pe redarea intervalelor de la un sunet la celălalt, având ca element orientativ, **mărturiile**, simboluri muzicale așezate sistematic în partitură și care au rolul de a arata interpretului locul unde se află în acel moment, dar și dacă a cântat întreg șirul corect pentru a ajunge la sunetul pe care îl stabilește acea mărturie.

3. Orizontalitatea muzicii. Este realizată datorită caracterului melismatic al pieselor de muzică bizantină. Acest lucru este diferit față de muzica apuseană, care se bazează în marea majoritate pe structuri verticale. Verticalitatea muzicii apusene nu este foarte greu de explicat, căci gândindu-ne la reforma Papei Grigore cel Mare din secolul VI, prin care se pune capăt muzicii bizantine în occident. Atât a simplificat muzica bizantină de formulele melismatice până a ajuns la excluderea totală a muzicii bizantine,

By studying this musical genre, we can observe three very important features, namely:

1. The intonation system. It is different from the functional tonal system in the West, because the system for categorizing the distances between two successive sounds is different, based on several types of relationship: low tone - equivalent to the semitone of the functional tonal system, but also medium tone and big tone. This creates some intervals that are not found in the functional tonal system, and which could often give the impression that they are false and completely foreign to musicality.

2. The semiographic system. It existed before the *guidonic* notation, knowing its own evolution, which is not based on the reproduction of pitches, but is based more vigorously on the playback of intervals from one sound to another, having as a guide, **testimonies**, musical symbols systematically placed in the score and which have the role of showing the performer where he is at that moment, but also if he sang the whole string correctly to reach the sound that that testimony establishes.

3. The horizontality of music. It is made due to the melismatic character of Byzantine music pieces. This is different from Western music, which is largely based on vertical structures. The verticality of Western music is not very difficult to explain, because we are thinking of the reform of Pope Gregory the Great in the sixth century, which puts an end to Byzantine music in the West. Both simplified Byzantine music by melismatic formulas until it reached the total exclusion of Byzantine music, and in this sense the next generations

iar în acest sens generațiile următoare dorind o nouă evoluție, și nicidecum o remelismatizare a muzicii, care ar fi părut ca un pas înapoi în evoluția muzicii, adică întoarcerea la o etapă anterioară reformei, au preferat dezvoltarea muzicii pe verticală în octave, cvinte, cvarte, iar mai apoi în terțe și sexte, care au dus astfel la crearea sistemului tonal funcțional din zilele noastre. Ne putem gândi că dacă nu ar fi existat această reformă gregoriană, muzica occidentală nu ar mai vedea necesare structurile acordice, ci era suficient melismatizarea cântului.

Deși în foarte multe rânduri *muzica bizantină* este numită *muzica psaltică*, totuși acest lucru nu este recomandat, căci dacă plecând de la analiza muzicologică a cuvântului psaltic, acesta provine din verbul *a psalmodia*, reprezentând astfel doar o parte, doar o formă a muzicii bizantine.

Prin urmare, termenul de psaltic sau psaltică ar trebui rezervat lucrărilor care aparțin acestui gen din muzica bizantină. (Giuleanu, 1981: 24 – 27)

wanting a new evolution, and not a remelismatization of music, which would have seemed like a step back in the evolution of music, ie the return at a stage before the reform, they preferred the development of music vertically in octaves, fifths, quartets, and later in thirds and sixths, which led to the creation of the functional tonal system today. We can think that if this Gregorian Reformation did not exist, Western music would no longer see the need for chordal structures, but the melismatization of singing was sufficient.

Although *Byzantine music* is often called *psaltic music*, this is not recommended, because if starting from the musicological analysis of the word psaltic, it comes from the verb *a psalmody*, thus representing only a part, only a form of Byzantine music.

Therefore, the term psaltic or psaltică should be reserved for works belonging to this genre of Byzantine music. (Giuleanu, 1981: 24 - 27)

BIBLIOGRAFIE / REFERENCES

- David, D. (1939). *Cântarea în prețuirea cugetării*, București, România
- Delvoye, C. (1976). *Arta bizantină*, București, Romania: Editura Meridiane
- Giuleanu, V. (1981). *Melodica bizantină*, București, România: Editura Muzicală
- Kindl, W. (2007). *Vade mecum, musica!*, O istorie ilustrată a muzicii universale. Vol. 1, Timișoara, România: Editura Universității de Vest
- Moldoveanu, N. (2010). *Istoria muzicii bisericești la Români*, București, România: Editura Basilica
- Muntean, V. (2004). *Istoria Creștinătății de la Hristos până la Reformă*, București, România: Editura Sigma
- Popescu – Pasărea, I. (1939). *Muzica Bisericească*, București, România
- Rămureanu, I. (2004). *Istoria Bisericească Universală*, București, România: E.I.B.M.B.O.R.
- Vintilescu, P. (1937). *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântare bisericească*, București, România
- Wellesz, E. (1962). *A history of Byzantine music and hymnography*, Second Edition, Oxford, England: Oxford at the Clarendon Press